

Η εθνική ιστορία του μέλλοντος

*** Αρεσκόμαστε να επικρίνουμε τις εθνικές ιστορίες των άλλων ως εθνικιστικές και να υπερασπιζόμαστε τον στρεβλό ελληνοκεντρισμό της δικής μας ιστορίας ως απαραίτητο εφόδιο των νέων γενεών**

ΙΩΑΝΝΑ ΛΑΛΙΩΤΟΥ

Διαφημιστική αφίσα της ταινίας «300», η οποία πυροδότησε πλήθος αντιδράσεων για το περιεχόμενο και τον ρόλο της εθνικής ιστορίας

Τα τελευταία χρόνια κάθε εθνική εορτή και επέτειος ξαναφέρνει στην επικαιρότητα το ζήτημα της εθνικής ιστορίας και της εθνικής ταυτότητας. Πρόσφατες εθνικές επέτειοι μάς έδωσαν την αφορμή να προβληματιστούμε γύρω από τον ρόλο των εθνικών συμβόλων, τις παρελάσεις και το δικαίωμα των παιδιών των μεταναστών να συμμετέχουν πρωταγωνιστικά στους εορτασμούς. Εφέτος, η συζήτηση για την εθνική μας ιστορία ξεκίνησε κάπως πρόωρα, αλλά ίσως περισσότερο δυναμικά από κάθε άλλη φορά. Το έδαφος για μια ευρύτερη συζήτηση ως προς το περιεχόμενο, τους στόχους και τον προσανατολισμό της εθνικής μας ιστορίας στο μέλλον είναι σήμερα ιδιαίτερα γόνιμο. Σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία αυτού του γόνιμου εδάφους έπαιξε η αναταραχή στον χώρο της Παιδείας τον τελευταίο χρόνο και η επακόλουθη ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης ως προς τις σύγχρονες και τις μελλοντικές εκπαιδευτικές πρακτικές στη χώρα μας.

Σε αυτό το γόνιμο έδαφος «έπεσε» η διαμάχη για το περιεχόμενο του βιβλίου νεότερης και σύγχρονης ιστορίας που διδάσκεται στην Στ' Δημοτικού Σχολείου. Στη συζήτηση έσπευσαν να συμμετέχουν όλοι οι «συνήθεις ύποπτοι» του δημόσιου διαλόγου στη χώρα μας: ιερωμένοι, ηθοποιοί, κωμικοί, μουσικοσυνθέτες και μουσικοί, άλλες προσωπικότητες ασαφούς επαγγελματικής ιδιότητας και - προς έκπληξη και κάποτε προς αγανάκτηση όλων των προηγούμενων - ιστορικοί. Η συμμετοχή των ιστορικών στον δημόσιο διάλογο αποκάλυψε αφενός τη γνωστική ανεπάρκεια πολλών από τους «παραδοσιακούς» εκφραστές μιας παρωχημένης εθνοκροσύνης. Αφετέρου, οι καθημερινοί διαξιφισμοί απέδειξαν το άγχος που έχει καταλάβει τους υποστηρικτές της «παραδοσιακής εθνικής ιστορίας» μπροστά στις σύγχρονες εξελίξεις. Εφτασαν σε κάποιες περιπτώσεις να ζητήσουν τηλεοπτικά την επίδειξη «πολιτικής ταυτότητας» από πανεπιστημιακούς δασκάλους, προκειμένου οι τελευταίοι να έχουν λόγο στη συζήτηση περί Ιστορίας! Ευτυχώς, η εποχή των πιστοποιητικών πολιτικών φρονημάτων ανήκει οριστικά στο παρελθόν και η «ταυτοποίηση στοιχείων» δεν αποτελεί πια προϋπόθεση για να εκφραστούμε δημόσια σε ζητήματα που αφορούν τελικά τη δουλειά μας.

Είναι σαφές ότι χωρίς διαφωνία και διαπραγμάτευση στη δημόσια σφαίρα η Ιστορία θα ήταν μια βαρετή διανοητική ενασχόληση. Αρα, οι πρόσφατοι διαξιφισμοί, αν και εμπαθείς κάποιες φορές, είναι πάντως καλοδεχούμενοι, τουλάχιστον από όσους από εμάς ενδιαφερόμαστε για το μέλλον της ιστορικής εκπαίδευσης στη χώρα μας. Η έμφαση όμως στις λεπτομέρειες του περιεχομένου της εθνικής ιστορίας δεν πρέπει να ετεροχρονίσει μια ακόμη φορά τη συζήτηση για τον ρόλο που μπορεί, και θέλουμε, να παίξει η Ιστορία στην ευρύτερη πολιτισμική μας συγκρότηση. Παρόμοιες συζητήσεις λαμβάνουν χώρα και αλλού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το ενδιαφέρον που επέδειξε τα τελευταία χρόνια η κυβέρνηση των ΗΠΑ για το περιεχόμενο της αμερικανικής ιστορίας η οποία διδάσκεται στα σχολεία και στα πανεπιστήμια. Συγκεκριμένα, το 2005 προτάθηκε στη Γερουσία σχετική διάταξη η οποία εμμέσως καθόριζε το περιεχόμενο της «σωστής» αμερικανικής ιστορίας. Σκοπός της διάταξης, που έφερε τον ενδεικτικό τίτλο «American History for Freedom», ήταν να ενισχυθεί χρηματικά η διδασκαλία της «παραδοσιακής αμερικανικής ιστορίας» στην ανώτερη εκπαίδευση. Η «παραδοσιακή αμερικανική ιστορία» ορίστηκε ότι περιλαμβάνει την πολιτική και πολιτειακή ιστορία, την ιστορία της εξωτερικής πολιτικής, της οικονομίας και της διπλωματίας. Προφανές ζητούμενο αυτής της πολιτικής πρωτοβουλίας ήταν η πρόωθηση εκείνης της ιστορικής εκπαίδευσης που θα αναδεικνύει τα θετικά στοιχεία της ιστορίας του αμερικανικού έθνους. Η «παραδοσιακή αμερικανική ιστορία» καλείται έτσι να αντισταθμίσει τις κριτικές και συνολικότερες προσεγγίσεις σε ζητήματα εθνικής ταυτότητας και κουλτούρας που έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών των αμερικανικών πανεπιστημίων τις τελευταίες δεκαετίες.

Η ελληνική κοινή γνώμη, και ιδιαίτερα οι συντηρητικοί και «εθνικόφρονες» εκφραστές της, θα ήταν βέβαια πανέτοιμη να καταδικάσει αυτές τις «αμερικανικές» στο όνομα του πατριωτικού, δήθεν, αντι-αμερικανισμού, της εναντίωσης στον «ιμπεριαλισμό» και της προάσπισης των δικαιωμάτων των καταπιεσμένων. Το παράδοξο όμως είναι ότι οι ίδιοι αυτοί θιασώτες του αντι-αμερικανικού εθνικισμού είναι επίσης πανέτοιμοι να υποστηρίξουν ακριβώς τα αντίθετα όσον αφορά τη διδασκαλία της ελληνικής εθνικής ιστορίας, δηλαδή την ανάγκη για ελληνοκεντρική ιστορία με έμφαση στα ανδραγαθήματα του έθνους και στις αρετές της ελληνικής ψυχής. Αρεσκόμαστε να επικρίνουμε τις εθνικές ιστορίες των άλλων ως εθνικιστικές και να υπερασπιζόμαστε τον στρεβλό ελληνοκεντρισμό της δικής μας ιστορίας ως απαραίτητο εφόδιο των νέων γενεών.

Αυτό για το οποίο συζητούμε σήμερα στην Ελλάδα είναι η ουσία και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης που θέλουμε να έχουν οι επόμενες γενιές στη χώρα μας. Η πρόσφατη διαμάχη για την Ιστορία ανέδειξε μια σειρά πολύ σημαντικά διλήμματα: θέλουμε μια εκπαίδευση - και μάλιστα μια πρωτοβάθμια εκπαίδευση - που θα ετοιμάζει θρησκόληπτους στρατιώτες ή μια εκπαίδευση που θα ετοιμάζει μορφωμένους πολίτες με διανοητικές και πνευματικές ανησυχίες, και ευαισθησίες; Θέλουμε νέους ανθρώπους που θα μισούν τον γείτονά τους με βάση το χρώμα, την εθνότητα ή το θρήσκευμά του και θα αντιδρούν φοβικά προς οτιδήποτε καινούργιο, πρωτοποριακό ή απλώς ξένο; Ή θέλουμε πολίτες που θα βασίζονται στην αυτοπεποίθησή τους στην ικανότητά τους να κρίνουν με βάση τις γνώσεις τους και να αντιμετωπίζουν με δημιουργική περιέργεια την καινοτομία;

Οι πρόσφατες εξελίξεις στον ευρύτερο γεωπολιτικό μας χώρο έχουν αναδείξει την ανάγκη δημιουργίας μηχανισμών που να εξασφαλίζουν την κοινωνική συνοχή και την ειρήνη. Η εκπαίδευση, και ιδιαίτερα η ιστορική εκπαίδευση, θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους τέτοιους μηχανισμούς. Ένας από τους στόχους της διδασκαλίας της Ιστορίας μπορεί και πρέπει να είναι η ανάπτυξη δεξιοτήτων κοινωνικής συνοχής. Η εθνική ιστορία δεν μπορεί πια να στοχεύει στην εθνικόφρονα διάπλαση κομπλεξικών ανθρώπων οι οποίοι αισθάνονται καλά με τον εαυτό τους μόνο όταν καταγγέλλεται, προσβάλλεται, διώκεται και συκοφαντείται οτιδήποτε και οποιοσδήποτε είναι πολιτισμικά διαφορετικός από εκείνους. Η διαδικασία μετασχηματισμού του περιεχομένου και του ρόλου της εθνικής ιστορίας έχει ήδη αρχίσει. Ένα πραγματικό βήμα προς τη νέα κατεύθυνση θα έχει γίνει όταν στο μέλλον τα πλήθη των νέων ανθρώπων που θα συρρεύσουν στους κινηματογράφους για να δουν μια ταινία όπως οι «300» δεν θα καμαρώσουν αυτάρεσκα και ανόητα για το δήθεν μεγαλείο της καρικατούρας της ελληνικής αρχαιότητας αλλά θα ενοχληθούν βαθύτατα από τις ωμές ρατσιστικές αναπαραστάσεις των μη ευρωπαϊκών λαών και θα τις καταδικάσουν ως προσβλητικές προς τις αξίες και τα οράματα της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας.

Η κυρία Ιωάννα Λαλιώτου είναι επίκουρη καθηγήτρια Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Το ΒΗΜΑ, 25/03/2007 , Σελ.: Β54
Κωδικός άρθρου: Β15022Β541
ID: 284527